

O OBLICIMA ORUŽANE BORBE

U »Vojnom delu« br. 1/1972. objavljen je članak pukovnika Jove Ninkovića pod naslovom »Operacija kao oblik oružane borbe«, koji, po našem mišljenju, zaslužuje posebnu pažnju jer dolazi u vreme kada su u našoj vojnoj teoriji nastale izvesne nejasnoće oko pojmovnog i sadržajnog definisanja oblika oružane borbe u uslovima ONOR-a. Pukovnik Ninković je ovim člankom otpočeo, i to u pravo vreme, veoma neophodnu raspravu o problemu oblika oružane borbe, za kojom postoji ne samo teorijska već i praktična potreba. Ovaj članak je jedan od priloga toj raspravi.

OSNOVNA NAČELA O OBLICIMA ORUŽANE BORBE

Sve promene nastale u načinu vođenja oružane borbe, pa i u oblicima njenog konkretnog ispoljavanja, vezane su u osnovi za evoluciju ljudskog i materijalnog činioca te borbe. U svakoj oružanoj borbi, na svim njenim nivoima (od taktičkog do strategijskog) ljudski činilac je prisutan u svojstvu objektivne materijalne snage i svoje subjektivne delatnosti (ratne veštine), dok bez naoružanja (tj. materijalnog činioca), odnosno ratne tehnike, nema i ne bi moglo biti oružane borbe. Promene kod ljudskog i materijalnog činioca utiču i na druge činioce, kao što su prostor i vreme.¹

Prema tome, jedinstvo materijalnih i ljudskih činilaca oružane borbe čini osnovu odnosa snaga zaraćenih strana u određenom prostoru i vremenu, koji se ispoljava kroz napad i odbranu i njima odgovarajuće oblike oružane borbe. Znači da je izbor oblika oružane borbe uslovljen objektivnim stanjem i mogućnostima raspoloživih sredstava oružane borbe, u konkretnim uslovima prostora i vremena,

¹ B. Oreščanin, *Vojni aspekti borbe za svetski mir, nacionalnu nezavisnost i socijalizam*, deo šesti, glava II — *Osnovni, neposredni i relativno samostalni faktori vojne sile*.

i da je zasnovan na usvojenim teorijskim načelima o vođenju oružane borbe u datom obliku rata.

U vojnoj teoriji većine savremenih armija pod oblicima oružane borbe podrazumevaju se — po cilju, prostoru, vremenu i angažovanim snagama — organizovana dejstva odgovarajućih sastava i grupacija (manje ili više fiksnog formacijskog sastava). Tako je za grupu armija na Zapadu vezana strategijska operacija, dok front, kao odgovarajuća grupacija na Istoku, izvodi operaciju koja, načelno, nema strategijski značaj. Tek grupa frontova izvodi strategijsku operaciju. I na Istoku i na Zapadu strategijske operacije su kombinovane operacije svih vidova na jednom ratištu ili odvojenom vojištu. Razlike u terminologiji, a u manjoj meri i u sadržaju oblika oružane borbe, koje susrećemo na Istoku i Zapadu proističu iz različite podele ratne veštine.² To se najbolje može videti poređenjem sovjetske i italijanske klasifikacije oblika oružane borbe.

Prema italijanskoj teoriji o upotrebi velikih združenih jedinica, oblicima oružane borbe mogu se smatrati borba (boj), bitka i operacija.³ Borbu vode armijski korpus, divizija, brigada, taktička grupacija i taktička grupa. Bitku izvode armija i samostalni armijski korpus, a operaciju grupa armija na strategijskom području (ratištu) i eventualno armija odgovorna za ratište (vojište). Operacije se (ofanzivne i defanzivne) izvode primenom »strategijskog manevra«, koji uključuje jednu ili više ofanzivnih ili defanzivnih bitaka. Bitke se izvode primenom »taktičkog manevra«, koji uključuje bojeve, odnosno borbena dejstva taktičkih jedinica.⁴

U sovjetskoj vojnoj teoriji pod oblicima oružane borbe podrazumevaju se borba, boj, operacija, kampanja i strategijski nuklearni udari. Pod kampanjom se podrazumeva strategijska operacija. Razlike između pojedinih oblika izražavaju se u ciljevima, jačini upotrebljenih snaga, zamahu i prostoru, vremenskom trajanju i postignutim rezultatima.⁵

U toku razrade teorije oružane borbe u ONOR-u, u nas su, na nivou strategije, definisana tri osnovna oblika oružane borbe i to:

a) *Kombinovana dejstva operativno-strategijskih grupacija OS.* Primena ovog oblika oružane borbe predviđa se u težim strategijskim situacijama, kada je nadmoćnost agresora izrazita. Nisu dominantna ni dejstva na frontu ni u pozadini, a isto tako nema ni dominantnog

² Ratna veština na Istoku se deli na strategiju, operativnu veštinu i taktiku, a na Zapadu na strategiju i taktiku.

³ Italijanski nazivi: combattimento, battaglia, operazione.

⁴ Italijanski nazivi: la manovra strategica, la manovra tattica.

⁵ *Metodološki problemi vojne teorije i prakse*, Moskva 1969.

vida borbe ni nosioca dejstva. Kombinovanim dejstvima treba da se nanesu što veći gubici agresoru i da se postepeno razbiju njegove OS. Ova dejstva izvode svi delovi oružanih snaga, a karakterišu se udarima u bokove i pozadinu neprijateljevog borbenog poretka, primenom najraznovrsnijih oblika manevra, pri čemu se izbegavaju odlučujući sudari sa izrazito nadmoćnim neprijateljskim grupacijama. Kombinovana dejstva se izvode po jedinstvenoj zamisli, sa jedinstvenim ciljem i to za duži vremenski period i uz relativno visok stepen samostalnosti.

b) *Ofanzivno-defanzivne operacije operativno-strategijskih grupacija OS.* Primena ovog oblika predviđa se na frontu. Nosilac tih dejstava je operativna armija, kojoj sadejstvuju snage teritorijalne odbrane. Ova dejstva se po obliku i karakteru približavaju klasičnim operacijama. Ofanzivno-defanzivne operacije se izvode u svim uslovima agresije, a posebno u slučaju lokalne agresije sa ograničenim ciljem, i u onim periodima rata u kojima postoje prikladni uslovi. Nosioci manevra i udara su oklopne i mehanizovane jedinice. Po cilju, zamisli i planu — ova dejstva moraju biti jedinstvena, prostorno i vremenski povezana, sa homogenim borbenim poretkom i jedinstvenim i centralizovanim rukovođenjem na celom ratištu.

c) *Ofanzivno-defanzivna dejstva u pozadini neprijatelja.* Ona se primenjuju u najtežim strategijskim situacijama, naime, u slučaju da agresor privremeno posedne veći deo naše teritorije. U tim uslovima ofanzivno-defanzivna dejstva u pozadini postaju osnovni oblik oružane borbe. Njihovim koordiniranim izvođenjem mogu se razbiti i uništiti i jače neprijateljske snage na širem prostoru. Cilj ovih dejstava je da se oslobode veći delovi teritorije, preseku komunikacije, zauzmu važna čvorišta, itd. Ofanzivno-defanzivna dejstva se karakterišu primenom partizanskog načina ratovanja, jedinstvenim opštim ciljem (koji se ogleda u konačnim operativno-strategijskim rezultatima), samostalnošću i primenom napadnih postupaka. Izvode ih partizanske i teritorijalne jedinice, a često i jače snage operativne armije koje se nađu u pozadini neprijatelja.

Stiče se utisak da se iznetom klasifikacijom oblici oružane borbe poistovećuju sa vidovima strategijskog dejstva. Posebno su zanemareni oblici ispoljavanja oružane borbe u taktičkim razmerama.

U poslednje vreme ova klasifikacija je znatno poboljšana.⁶ Ne upotrebljava se termin »ofanzivno-defanzivne operacije (ili dejstva)«,

⁶ Pod osnovnim oblicima oružane borbe podrazumevaju se: a) kombinovane operacije strategijsko-operativnih grupacija, b) operacije strategijsko-operativnih grupacija, c) dejstva krupnih grupacija u pozadini neprijatelja, i d) masovna dejstva ostalih snaga u pozadini neprijatelja.

koji je uneo nesporazume oko definisanja vidova borbe i vidova strategijskih dejstava. Osnovni oblici oružane borbe na nivou strategije su operacije, koje se mogu izvoditi kombinovano, na frontu i u pozadini neprijatelja. Te operacije mogu biti napadne i odbrambene, a od njihovih rezultata zavisi da li će imati strategijski ili operativni značaj. Ustanovljen je i četvrti oblik vođenja oružane borbe pod nazivom »masovna dejstva ostalih snaga u pozadini neprijatelja«, što izgleda veoma prihvatljivo.

Po našem mišljenju, problemu oblika oružane borbe može se prići na drugi način, čime se, razumljivo, dolazi i do različite klasifikacije i rešenja. *Pod oblikom oružane borbe, za razliku od vida borbe, pa i strategijskog dejstva, podrazumevamo organizovana i neposredno usmerena dejstva na kopnu, moru i u vazduhu.* Ta mogućnost organizovanja i povezivanja u jedinstvenu celinu, sa jedinstvenim ciljem, ima najveći značaj prilikom određivanja oblika oružane borbe. Organizovanost i usmerenost borbenog dejstva podrazumeva jedinstvo celine, sa potpuno i tačno određenim ciljem, snagama i sredstvima za realizaciju cilja, organima za upravljanje i načinom dejstva. Polazeći od toga, oblici oružane borbe su: operacije, bojevi i borbe. Ovi oblici mogu se izvoditi na kopnu, moru i u vazduhu, i to na frontu, u pozadini neprijatelja i u vlastitoj pozadini. Jasno je, međutim, da će zavisno od uslova i ambijenta u kome se izvode, operacije, bojevi i borbe, kao oblici oružane borbe, imati i različite karakteristike.

Diferencijacijom oblika oružane borbe na operacije, bojeve i borbe poštuju se zakonitosti opšteg, posebnog i pojedinačnog u okviru povezanog i jedinstvenog sistema oružane borbe. Naša ratna veština zasniva se na primeni svih oblika oružane borbe, počevši od najsitnijih diverzija pa do operacija od strategijskog značaja. Pri tome su od izuzetne važnosti oblici oružane borbe u okvirima taktike, jer su upravo dejstva na tom nivou osnovno sredstvo pomoću kojeg se realizuju načela naše operatike, pa i strategije.

OPERACIJE

Operacije su oblici oružane borbe koji objedinjavaju bojeve i druga borbena dejstva jedinstvenom zamišlju i planom — radi postizanja operativnih ili strategijskih ciljeva. Osim toga, operacije su (kao najsloženiji oblici oružane borbe) uslovljene i veličinom snaga, prostorom i vremenom. Složenost operacija sastoji se u povezivanju bojeva i drugih dejstava u jedinstvenu celinu radi postizanja mak-

simalnih rezultata. Prema razmerama i rezultatima, operacije mogu biti od strategijskog ili operativnog značaja. Prema cilju i načinu izvođenja — napadne, odbrambene, protivdesantne (VD i PD), diverzantske i operacije PVO teritorije. Prema mestu, operacije se mogu izvoditi na frontu, privremeno zauzetoj teritoriji i kombinovano. Prema ambijentu — na kopnu, moru i u vazduhu.

Operacije na kopnu izvode, po pravilu, zajedno operativne i teritorijalne snage uz podršku avijacije, uz učešće i pomoć drugih komponenata borbenog sistema. Operacije na kopnu mogu da izvode i jake grupacije snaga teritorijalne odbrane na velikom području, uz podršku i pomoć celokupnog stanovništva, a po mogućnosti i uz podršku avijacije.

U operacijama na moru učestvuju snage ratne mornarice, samostalno ili u sadejstvu sa snagama KoV, uz podršku i zaštitu avijacije, uz pomoć i neposredno učešće stanovništva sa otoka i obale. Savremeni plovni objekti ratne mornarice omogućuju uspešno izvođenje operacija na moru.

Operacija kojom se postižu krupni strategijski ciljevi: uništavanje ili razbijanje krupnih snaga neprijatelja na određenom ratištu (vojištu), ovladavanje važnim strategijskim objektima i sl. obično se naziva strategijskom operacijom. Te se operacije sastoje od mnogih borbenih dejstava napadnog i odbrambenog karaktera jedinica operativne armije i teritorijalne odbrane, a mogu obuhvatiti i više operacija koje imaju operativni značaj. Izvode ih strategijske grupacije sastavljene od više komponenata, vidova i delova oružanih snaga. Ove operacije planira i neposredno njima rukovodi vrhovna komanda. Prema tome, one su sredstva (instrument) strategije, a izvode se po načelima operativne veštine.⁷

Postoje bitne razlike u načinu izvođenja i sadržaju operacija na frontu i u pozadini neprijatelja. *Kada se radi o operacijama na frontu, nama izgleda da prema načinu izvođenja treba razlikovati:*

a) Operacije koje će se izvoditi u lokalnoj agresiji sa ograničenim ciljem i u povoljnijem odnosu snaga. Te operacije imaće, u suštini, karakteristike slične karakteristikama operacija iz završnog perioda drugog svetskog rata. Ciljevi će biti od presudnog značaja, bilo da se radi o odbrambenim ili napadnim operacijama, operativna grupacija biće komponovana tako da omogući razbijanje i uništavanje jačih neprijateljevih grupacija, a izvođenje određene planirano po vremenu i prostoru. Zamah takvih operacija zavisiće prvenstveno od pokretljivosti, udarne i vatrene moći raspoloživih snaga, kao i od ste-

⁷ Značenje nekih pojmova i termina u našoj vojnoj teoriji, VVA 1971. godine.

pena njihove zaštite od neprijateljevog dejstva iz vazduha. Snage teritorijalne odbrane, na frontu i u pozadini neprijatelja, biće usmerene na što neposrednije sadejstvo sa operativnim grupacijama.

b) Operacije koje će izvoditi u težim uslovima agresije i u nepovoljnijem odnosu snaga. Te operacije nazvane su i kombinovanim operacijama strategijsko-operativnih grupacija i njihove karakteristike su već iznete. Nama, međutim, izgleda da se, bez obzira na stepen i potrebu kombinovanja dejstava na frontu i u pozadini neprijatelja, operacije na frontu u težim strategijskim situacijama, kada je odnos snaga izrazito nepovoljan, mogu posebno razmatrati. Takve operacije imale bi karakteristike odbrambenih operacija koje bi se izvodile po pravcima, na velikoj dubini, bez postojanja kontinuelnog fronta. Dejstva bi se karakterisala težnjom da se neprijatelj što više oslabi, iscrpe i razvuče po prostoru. Na pravcima nadiranja neprijatelja, najpokretljiviji delovi izvodili bi — osloncem na prepreke, utvrđene položaje, objekte i naseljena mesta — zadržavajuću odbranu, a gro snaga strategijsko-operativnih grupacija dejstvovao bi na bokove i pozadinu neprijateljskih klinova, težeći da aktivnim dejstvima uništava izolovane i nezaštićene delove. Snage u pozadini neprijatelja dejstvovale bi u najtešnjem sadejstvu sa snagama operativne armije u međuprostorima i u pozadini. Prema neprijateljskom nadiranjju ta dejstva bi postajala sve samostalnija, dok ne bi prerasla u dejstva krupnih grupacija, koja bi bila i osnovni sadržaj oružane borbe u slučaju da neprijatelj svojim snagama ispreseca veći deo naše teritorije.

Operacije u pozadini neprijatelja bitno će se razlikovati od operacija na frontu. U takvim operacijama mogu biti angažovane krupne snage, različite jačine i sastava, ali dovoljne da se na jednom širem prostoru, u vremenski kraćem ili dužem roku, postignu rezultati od operativnog značaja.⁸ Operacije u pozadini imaju veću, a u nekim uslovima i potpunu samostalnost, kada samo opštim ciljem oružane borbe mogu biti povezane sa dejstvima na drugim delovima ratišta. U prvom slučaju radi se o operacijama koje, u većem ili manjem stepenu, utiču na ishod operacija na frontu, kao što su, na primer, operacije koje imaju za cilj izolaciju bojišta, prekid neprijateljskog dotura na širem prostoru za duže vreme, vezivanje neprijateljskih rezervi, itd. U drugom slučaju, koji je karakterističan za kasniji period, nepovoljne strategijske situacije, operacije u pozadini postaju sasvim samostalne i predstavljaju osnovno strategijsko sredstvo za izmenu odnosa snaga i preotimanje inicijative na ratištu.

⁸ Rezultati od operativnog značaja mogu se postići i masovnim dejstvima manjih jedinica.

Posebne karakteristike imaće i operacije protiv krupnih (operativnih) vazdušnih desanata neprijatelja u vlastitoj pozadini. Te operacije su napadnog karaktera, sa radikalnim ciljevima i težnjom da se vazdušni desanti razbiju i unište za što kraće vreme. Takvim dejstvima treba onemogućiti pojačavanje vazdušnih desanata — iskrcavanjem vazdušnoprenosnih snaga. Te operacije će se karakterisati složenošću komandovanja i sadejstva svih delova oružanih snaga koje u njima budu učestvovala. U njima će do velikog izražaja doći angažovanje svih struktura opštenarodne odbrane. Poseban problem biće aktivnost neprijateljske avijacije, koja će nastojati da izoluje desantnu prostoriju i da spreči brzu intervenciju naših snaga.

Na kraju treba naglasiti da je jedno od bitnih obeležja operacija u uslovima ONOR-a njihova, relativno, velika samostalnost. Vrhovna komanda usklađuje operacije prema cilju koji treba postići u pojedinim periodima rata na celom ratištu i na pojedinim vojištima. Uticaj vrhovne komande je veći u operacijama koje se izvode u lakšim ratnim slučajevima. Svi ostali problemi operacije, kao što su snage i sredstva, način realizacije, trajanje, itd., u nadležnosti su operativnog stepena komandovanja, što ne treba shvatiti suviše doslovno.

BOJEVI

Bojevi su organizovani borbeni sukobi koji se vode, relativno ograničenim snagama, na određenoj prostoriji i traju ograničeno vreme. Oni se vode u sklopu operacije ili samostalno na kopnu, moru i u vazduhu. Kada se boj vodi u sklopu operacije, mora biti usklađen po cilju i vremenu sa operacijom u celini. Kada se vodi samostalno, boj je opredeljen ciljem, prostorom i vremenom za izvršavanje zadatka. Prema mestu, bojevi se mogu voditi na frontu, u vlastitoj pozadini, na privremeno zauzetoj teritoriji i kombinovano. Bojeve vode taktičke jedinice operativne armije i teritorijalne odbrane.

Savremeni boj se ne može uspešno voditi na stari način, primenom poznatih šema i normi. U savremenom boju, osobito u uslovima ONOR-a, moraju se primenjivati raznovrsniji i elastičniji postupci, oslobođeni šematizma. Bojevi se mogu uspešno voditi u svim uslovima koje nametne ratna situacija. Inicijativa i vešta primena najpogodnijih načina dejstva su garancija uspeha i u najtežim situacijama.

Savremeni boj karakteriše sa velikom dinamičnošću, brzim i naglim promenama situacije, složenošću, većim prostornim zamahom i sl. Boj predstavlja skup borbenih dejstava taktičkih jedinica, vido-

va i rodova operativne armije, teritorijalne odbrane i drugih struktura naoružanog naroda, koja su usklađena po cilju, mestu i vremenu. Usklađivanje napora svih elemenata boja javlja se kao objektivna potreba.

Boj sadrži više raznovrsnih borbi koje vode različite taktičke jedinice. Osnovne vrste boja zavise od postavljenog cilja i načina na koji se on želi postići. Iz toga proizlazi da taktika razlikuje ove vrste bojeva: napadni, odbrambeni, susretni i odstupni. U združenom boju jedinice operativne armije i teritorijalne odbrane usmeravaju sve svoje napore osnovnom zadatku, imajući u vidu opšti cilj boja. Pri tome, sve one primenjuju usvojene načine i oblike dejstva, koji proizlaze iz njihove organizacije, osobina, borbenih mogućnosti i zakonitosti taktike.

Uobičajeni naziv združeni boj, koji sadrži samo elemente strukture operativne armije, ne može se sasvim identifikovati sa bojem u ONOR-u, koji se razlikuje po svom sadržaju i strukturi. Boj u uslovima ONOR-a sadrži usklađene i združene napore delova (jedinica) operativne armije i teritorijalne odbrane, a veoma često i drugih struktura sistema ONO. To ne znači da boj u ONOR-u ne predstavlja i združivanje rodova, vidova i službi u okviru operativne armije ili teritorijalne odbrane.

Dejstva u taktičkim okvirima su posebno značajna pri realizovanju ciljeva ONOR-a. Ta dejstva se ostvaruju primenom bojeva kao oblika oružane borbe; stoga boj mora biti predmet stalnog izučavanja, a njegova detaljnija razrada spada u domen taktike.

BORBE

Neposredna borbena dejstva prilikom oružanih sudara pojedina, grupa i nižih taktičkih jedinica nazivamo borbama, a mogu biti vođene u okviru bojeva ili samostalno. U sastavu bojeva borbe moraju biti povezane u jedinstvenu celinu po cilju, mestu i vremenu. U svakoj situaciji, uključujući i najteže, borbe se mogu uspešno da vode na kopnu, moru i vazduhu. Njih vode osnovne taktičke jedinice operativnog i teritorijalnog dela oružanih snaga zajedno ili posebno, uz aktivno učešće stanovništva. Sa jednakim intenzitetom borbe se vode na frontu, u pozadini neprijatelja i u sopstvenoj pozadini.

Borbe se vode na čitavom prostranstvu ratišta, bez obzira što neki njegovi delovi mogu biti privremeno zauzeti. To znači da borbe nisu isključivo vezane za tzv. liniju fronta. Pomeranjem bojišta dejstva ne prestaju jer borbu nastavljaju sve strukture sistema ONO ili

njihovi delovi, nezavisno od toga gde se nalazi linija sukoba glavnih snaga. Bogatstvo načina i oblika dejstva nižih taktičkih jedinica i naoružanog naroda bitno utiču na fizionomiju i sadržaj borbe. Za borbe u našim uslovima karakteristična je inicijativa, stalna aktivnost i najneposrednije rukovođenje.

Delovi ovog članka koji se odnose na bojeve i borbe obrađeni su u najopštijim crtama, koliko je neophodno da bi se razumela teorija o oblicima oružane borbe.

Pukovnik
Milan DROBAC